

TELEVÍZIO

A KÁRÓKATONÁK MÉG NEM JÖTTEK VISSZA

Nem egészen háromnegyed év alatt immár a második Gion-regény alapján készült ifjúságnak szánt tévéfilmet láthattuk a Magyar Televízióban. A *Postarablók* újravetítésének bemutatója után augusztus végén (ismétlésben) nézhettük *A kárókatona még nem jött vissza* címűt. Minek köszönheti Gion „népszerűségét” a filmrendezők körében? — vetődik fel bennünk a kérdés, annál inkább, mert — bár mi még nem láthattuk — a híre máris eljutott annak, hogy a regényírónk legújabb ifjúsági regényéből készült filmet a *Sortűz egy fekete bivalyért* címűt Magyarországon nívódíjjal tüntették ki, de sikerrel vetítik a francia koproducentek is.

Az ifjúsági irodalom egyik alapszabálya, hogy a történetet ki kell találni. Irodalmunkban ennek Gion Nándor az egyik legjobb mestere. Nemcsak kitalálja, van kellő fantáziája a végigvezetéshez, ismeri a mesterségbeli fogásokat, s ami nem kevésbé lényeges: van élet- és tárgyismerete, nyelve és stílusa. Többé-kevésbé ezekből az elemekből áll össze a gioni próza, amely a mozaikszerű építkezés nyomán már nem is áll messze a filmtől.

Nyilván nagyon leegyszerűsítünk és banalizálnánk is a dolgot, ha azt mondanánk, hogy egy hasonlóan fantáziadús rendező már a regény olvasása közben a lelki szemei előtt levetíti a filmet, de az biztos, hogy a gioni próza expresszív képei, „éles vágásai” segítenek a rendezőnek a képi megfogalmazáskor. Lehet, hogy éppen ebben, vagy ebben is, rejlik a kérdés lényege.

A kárókatona...-at nézve úgy tűnt, András Ferenc rendezése nyomán ezúttal nem esett csorba a műnek sem irodalmi, sem esztétikai rangján, hogy a rendező bölcs következetességgel haladt végig a regény vágta mezsgyén. Nem akart mást, sem többet, sem kevesebbet, mint ami a regényben benne van. Szinte láthatatlan irányítója volt a cselekménynek, s — ami egy csöppet sem könnyű — kis gyermekszíneinek. „Minden ingoványban van egy láthatatlan erő” — olvashatjuk *A kárókatona*...-ban, és ilyen láthatatlan erőnek éreztük a rendező munkáját is, aki az intimitás felé sarkította a produkciót, miközben a látvány alig volt több a fényképnél. Többre nem törekedett, szükség sem volt rá, lévén, hogy Gion regényeiben általában nem az történi, amit az olvasó elvár, éppen ellenkezőleg: tele meglepetéssel, kegyetlenséggel, de végső soron étellel. Gion nem szépi meg a valóságot, hanem a maga kegyetlenségében mutatja, függetlenül attól, hogy regényét gyerekeknek szánta-e avagy sem.

A tévéfilm zárójelenetében például, amikor a szimpatikus Gergián az

orvvadászok keresésére indul, mindenki azt várná, küldetése sikerrel jár, és a vétkes elnyeri méltó büntetését. De ez így gyermekaltató mese volna, Gion Nándor viszont nem mesét mond, hanem történetet ad elő, minek folytán Gergjián sem kerülheti el sorsát, az az ingoványban működő erő őt is kárókatonái sorsára juttatja.

Ha valami kifogásolható a filmben akkor az, hogy a Kocsmáros figurája inkább gügyére és ügyefogyottra sikeredett, mintsem gonoszra, kisztíli ügyeskedőre. A rendező ezzel akarta ellenpontozni a mindig megfontoltan és bölcsen cselekvő Gergjián (Mécs Károly játszotta) alakját, de ez a szembeállítás sokszor torzul hatott.

Viszont sikerült a tévéfilmmel körbejárni azt, amit a regény kis hőse, Burai J. így fogalmaz meg: „Jó az, ha az embernek van egy biztonságos helye... Félrehúzódhat, végiggondolja, hogy mi mindent csinált, és hogy miket kellene csinálnia. Ilyen helyen mindenféle szép dolog eszébe jut az embernek. Meg aztán el is lehet rejteni mindenféle holmit...”

B. Gy.

AZ ÉRETTSÉGIZŐ WAGNER ESETE

Úgy érzem, ma már *Az érettségiző Wagner esete* című Marijan Matković színműnek a története sokkal izgalmasabb, mint maga a dráma. A történethez tartozik, hogy 1935-ben Branko Gavella a zágrábi Horvát Nemzeti Színház műsorára merete tűzni a még gimnazista szerző szövegét, az ügyesség viszont „a szülők és a tanárok tekintélye elleni lázadás” vádjával a harmadik előadás után betiltotta, a fiatal drámaíró előtt pedig a háború végéig zárva tartotta a kapukat. Elsőszüllöttjét ezután (1937-ben) csak Prágában mutatták be.

Az ötvenes években aztán sok színház játszotta, de maga az író nyilatkozta: úgy érzi, az új viszonyokban időszerűségét veszítette a dráma. S ebben igaza volt, mert a harmincas évek itt tárgyalt erkölcsi kérdései többé nem voltak annyira aktuálisak. Nyilván ennek az írói elégedetlenségnek a hatására írta újra 1975-ben a darabot, tévéjátékká alakítva, de úgy, hogy az alapcselekmény megmaradt: Emil Wagnert az előkelő polgári családból származó végzőst az érettségije előtti hónapokban csapják ki a gimnáziumból, az iskola rendjének be nem tartása és felforgató tevékenysége miatt. A következmény: a szenzibilis kamasz öngyilkossága.

Matković drámájában két korosztály, két élet- és társadalmi forma,

Marijan Matković: *Az érettségiző Wagner esete*. Rendező: Branko Ivanda. Főbb szerepekben: Stevo Žigon, Marija Kohn, Zvonimir Rogoz, Duško Valentić, Nada Abrus, Zlatko Vitez, Nada Subotić, Miljenko Anđrić, Dragi Krca, Sven Lasta. Zágrábi Televízió, 1985. augusztus 5.